

Biografia składa się z ośmiu rozdziałów, uzupełnionych o wstęp, zakończenie, aneksy, streszczenia, indeks osób oraz bibliografię. W pierwszym rozdziale została przedstawiona rodzina księcia Bolesława, w drugim – dzieje księcia w latach 1226-1239, aż po objęcie przez niego samodzielnych rządów w ziemi sandomierskiej. Tematem trzeciego rozdziału są losy Bolesława w latach 1239-1243, które zwieńcza zwycięska dla Leszkowica bitwa pod Suchodołem (1243 r.). W czwartym rozdziale Autorka przedstawia wydarzenia z lat 1243-1273, a w piątym – okoliczności, przebieg i następstwa buntu przeciwko Bolesławowi V w 1273 r. Piąty rozdział jest poświęcony jego polityce zagranicznej – jego postawie w wojnie o sukcesję po Babenbergach, relacjom z innymi przedstawicielami dynastii piastowskiej, z władzami Kościoła, książętami ruskimi, a także działaniom zbrojnym przeciwko Jaćwingom i Litwinom. Siódmy rozdział stanowi opis polityki wewnętrznej Bolesława V, natomiast ósmy opisuje śmierć księcia i jego postrzeganie tak w źródłach, jak i w historiografii. Na uwagę zasługują także aneksy, które stanowią wartość same w sobie, niezależnie od reszty pracy: itinerarium księcia, zestawienie urzędników na podstawie testacji dokumentów księcia Bolesława V Wstydliwego, miejsce kasztelanów i wojewodów krakowskich na listach świadków w dokumentach wystawionych przez Bolesława V, lista przodków księcia od Mieszka I, drzewo genealogiczne rodziny księcia Bolesława.

Książka Karoliny Maciaszek *Bolesław V Wstydlivy. Książę krakowski i sandomierski 1226-1279. Długie panowanie w trudnych czasach* jest pracą o wysokich walorach naukowych i stanowi nie tylko zestawienie dotychczasowych ustaleń historiografii na temat tego monarchy, ale także wnosi nowe, cenne tezy. Bez wątplenia wszyscy badacze i pasjonaci dziejów XIII-wiecznej Polski powinni się z nią zapoznać.

Rec. Jan Jeż

Igor Górewicz, *O bronii Słowian. Na wojnie i w kulturze*, Poznań 2020, ss. 674.

Badania nad wojskowością, czy też bronioznawstwem wczesnośredniowiecznym, cieszą się w Polsce dużą popularnością. Polska historiografia doczekała się kilku opracowań poruszających wspomniane tematy z różnie rozłożonymi akcentami. Dawniej wiele dzieł poświęcili temu zagadnieniu chociażby Andrzej Nadolski czy Marian Głosek. Wśród autorów nowszych opracowań i artykułów na ten temat można wymienić np. Michała Bogackiego, Leszka Gardelę, Andrzeja Janowskiego, Pawła Kucyperę oraz wielu innych, ważnych badaczy.

Mimo dość licznej i dobrej reprezentacji osobowej nie jest to zamknięta dziedzina badawcza. Wciąż pojawiają się nowe problemy i spojrzenia pozwalające pchnąć wiedzę w tej gałęzi historii naprzód. Wśród badaczy obecnie podejmujących te tematy nietrudno zauważyć ludzi zajmujących się także rekonstrukcją historyczną. Do tego grona zalicza się m.in. Igor Górewicz, badacz wojskowości i kultury słowiańskiej.

O bronii Słowian. Na wojnie i w kulturze nie jest pierwszą publikacją wyżej wspomnianego autora o podobnej tematyce. Wcześniej wydał on album *Miecze Europy* (2015) oraz *O wojownikach Słowian. Drużyny i bitwy na lądzie i w morzu* (2019). Tytuł recenzowanej publikacji dobrze oddaje zawartość książki. W publikacji czytelnik znajdzie wiele cennych

informacji, przede wszystkim na temat uzbrojenia wykorzystywanego przez ludy słowiańskie między VI a XII wiekiem. Autor zawarł w pracy informacje na temat konstrukcji, wykorzystania, jak również chronologii występowania poszczególnych rodzajów uzbrojenia. W książce przedstawione zostały również współzależności pomiędzy uzbrojeniem a kulturą omawianego okresu.

Cała praca jest bardzo obszerna. Liczy bowiem ponad 670 stron. Poza wstępem i zakończeniem składa się z 5 części i 13 rozdziałów. Część pierwsza skupia się w ogólnym zarysie na źródłach pozyskiwania oręży przez Słowian, jednak nie zamyka tematu, przez co jest on uzupełniany na bieżąco w dalszych częściach podczas rozważań na temat poszczególnych rodzajów uzbrojenia. W części drugiej autor skupia się na ręcznej broni zaczepnej i tak po kolei opisuje włócznie, topory, miecze, następnie inne rodzaje broni siecznej i w końcu broń obuchową. Część trzecia dotyczy broni miotanej oraz amunicji w niej używanej. Szczegółowej analizie poddane tu zostały różne rodzaje łuków, kusze oraz proce. W części czwartej autor prezentuje uzbrojenie ochronne używane przez Słowian tamtej epoki. Górewicz zaczyna od omówienia tarcz, a następnie hełmów i pancerzy, opisuje ich specyfikę oraz terytorialny i chronologiczny zakres występowania. Ostatnia, piąta część dotyczy wyposażenia uzupełniającego. W dwóch rozdziałach czytelnik znajdzie informacje na temat wyposażenia jeździeckiego i znaków bojowych, czyli stanic, chorągwi oraz proporców oraz ich roli w armiach chrześcijan i pogan. Układ ten jest zaczerpnięty z typologii autorstwa profesora Andrzeja Nadolskiego. Kolejność jest przejrzysta i logiczna.

Ciekawym faktem jest to, że książka w początkowym zamyśle autora miała stanowić coś w rodzaju poradnika dla rekonstruktorów słowiańskich wojów opisywanej epoki. Ostatecznie wyszło bardzo obszerne opracowanie, które uzupełnia się wraz z poprzednią książką autora, czyli *O wojownikach Słowian. Drużyny i bitwy na lądzie i w morzu*. Wspomina o tym we wstępie sam Górewicz, mówiąc, że oba wydawnictwa stanowią pewną całość. Ponadto w omawianej publikacji kilkakrotnie odsyła on właśnie do swojej wcześniejszej rozprawy. Mimo to nieznanomość „pierwszej części” nie utrudnia lektury drugiej. *O broni Słowian* jest pozycją kompletną, w której autor bardzo skrupulatnie podchodzi do tematu, starając się znaleźć równowagę pomiędzy ilością poruszanych zagadnień a dokładnością ich analizowania. Recenzowana książka spełnia wymogi naukowości, ale jest także popularyzatorska. Została napisana bardzo przystępnym językiem, co niewątpliwie rozszerza grupę odbiorców poza zawodowych historyków. Opracowanie przedstawia obecny stan wiedzy na temat uzbrojenia Słowian.

Książka Górewicza posiada kilka szczególnie ciekawych aspektów, o których warto wspomnieć osobno. Po pierwsze – w publikacji tej, poza kilkoma wyjątkami, nie ma zdjęć omawianych przez autora egzemplarzy uzbrojenia. Funkcję tę w całości przejęły rysunki oraz przerisy ornamentyki czy też miniatur. W książce czytelnik znajdzie ponad 300 świetnie wykonanych rycin, które dobrze oddają proporcje oraz wygląd elementów uzbrojenia. Stanowi to ciekawą alternatywę dla często powtarzających się w różnych opracowaniach zdjęć. Kolejną wartością zauważenia rzeczą jest to, że Górewicz, jako rekonstruktor, jest człowiekiem, który ma żywy kontakt z omawianymi przedmiotami, co pozwala na wyciągnięcie właściwych wniosków co do sposobu ich używania oraz wyjaśnienie pewnych nieścisłości, lub błędnych interpretacji, których autorami są niekiedy badacze nieposiadający takich doświadczeń. Dodatkowo autor omawia zagadnienia często w tej tematyce pomijane, jak chociażby uzbrojenie uzupełniające, typu pochwy na miecze, czy też znaki bojowe i oporządzenie

jeździeckie, którym poświęcono dwa ostatnie rozdziały pracy. Brak w książce jedynie omówienia broni zespołowej, czy to typowo oblężniczej, czy miotanej, jednak autor już we wstępie zwraca uwagę, że w swojej publikacji skupi się jedynie na broni osobistej, ponieważ to ona odgrywała najważniejszą rolę na polu walki zarówno pod względem znaczeniowym, jak i ilościowym. Jest to też w pełni zrozumiałe, gdy weźmie się pod uwagę dużą objętość książki. Wydaje się, że omówienie broni zespołowej to materiał na oddzielną publikację. Nie pomija za to Górewicz aspektów kulturowych związanych zarówno z uzbrojeniem, jak i szerzej – z wojną. Poruszane są bardzo ciekawe tematy z pogranicza kultury i wojny, jak chociażby analiza ornamentyki, zdobień i ich znaczenia, a także symbolicznej i kulturowej roli uzbrojenia. Inne ciekawe rozważania dotyczą np. rzekomo wikingów na ziemiach polskich, a to wszystko w oparciu o najnowsze wyniki badań.

Sama bibliografia w omawianej książce zasługuje na osobną uwagę. Autor opiera się na bogatej i obszernej ilości publikacji naukowych wydanych przez znanych badaczy tego zagadnienia. Wśród pozycji wykorzystanych przez Górewicza można znaleźć publikacje w różnych językach: angielskim, niemieckim, czeskim czy norweskim. Na szczególną uwagę zasługują artykuły zawierające analizy materiałoznawcze zachowanych broni czy też artykuły z pracy zbiorowej *Wikingowie w Polsce? Zabytki skandynawskie z ziem polskich* wydanej na krótko przed recenzowaną tu publikacją. Górewicz więc przedstawia czytelnikowi najbardziej aktualną wiedzę dotyczącą opisywanego zagadnienia.

Podsumowując, można śmiało stwierdzić, że książka *O broni Słowian* jest pozycją wartą uwagi zarówno badacza średniowiecznej wojskowości, jak i osób chcących po prostu poszerzyć swoją wiedzę z tej dziedziny. Autor kompleksowo i dogłębnie przedstawia podane w temacie zagadnienie w oparciu o dobrą literaturę przedmiotu oraz najnowsze wyniki badań, ale także i swoje własne doświadczenia rekonstruktora.

Rec. Hubert Juchimiuk

Theatrum Libri. Book Printing, Reading and Dissemination in Early Modern Europe, eds. Milda Kvizikevičiūtė, Viktorija Vaitkevičiūtė, Vilnius 2022, ss. 226.

Litewska Biblioteka Narodowa im. Martynasa Mažvydasa jest znaczącym ośrodkiem badań nad dawną książką. Ostatnie jej przedsięwzięcia na tym polu to publikacja katalogu plantinianów¹ oraz międzynarodowa konferencja *Theatrum Libri. The Press, Reading and Dissemination in Early Modern Europe*, która odbyła się w dniach 1-3 grudnia 2021. Zaprezentowane podczas niej referaty zostały wydane w formie publikacji zbiorowej, będącej przedmiotem niniejszej recenzji². Jak wyjaśniono w przedmowie, tytuł książki nawiązuje do nowożytnego, metaforycznego rozumienia *theatrum* jako zbioru wiedzy z wybranej dziedziny – w tym przypadku badań nad dziejami książki i bibliotek. Czytelnik rozpoczyna więc lekturę z nadzieją zapoznania się z przekrojem kierunków i metod badawczych

¹ *Officina Plantiniana knygos Nacionalinėje bibliotekoje. Katalogas = The Officina Plantiniana Collection at the National Library of Lithuania. A Catalogue*, eds. M. Kvizikevičiūtė, E. Praškevič, V. Vaitkevičiūtė, Vilnius 2022. Katalog zamieszczony jest w wolnym dostępie: <https://doi.org/10.51740/dpt.2>.

² Książka zamieszczona jest w wolnym dostępie: <https://doi.org/10.51740/dpt.1>.